

MÉRTÉK MÉDIAELEMZŐ MŰHELY

AZ ÚJSÁGÍRÓK SAJTÓSZABADSÁG- KÉPE 2015-BEN MAGYARORSZÁGON

MÉRTÉK FÜZETEK

7. szám

MÉRTÉK FÜZETEK

7. szám

2016. március

Szerző:
Timár János

**AZ ÚJSÁGÍRÓK SAJTÓSZABADSÁG-KÉPE 2015-BEN
MAGYARORSZÁGON**

MÉRTÉK MÉDIA MŰHELY

A szerkesztőség tagjai

Mong Attila, Nagy Krisztina
Polyák Gábor, Urbán Ágnes
Uszkiewicz Erik

Kérdésével forduljon hozzánk:

info@mertek.eu
www.mertek.eu

Kiadja

Mérték Médiaelemző Műhely
Közhasznú Nonprofit Kft.
[Mertek Media Monitor
Nonprofit Ltd.]
H-1042 Budapest, Árpád út 90-92.

Felelős kiadó

Urbán Ágnes, ügyvezető igazgató

Felelős szerkesztő

Polyák Gábor

ISBN 978-963-12-7982-5
ISSN 2559-8937

7. Az újságírók sajtószabadság-képe
2015-ben Magyarországon (pdf)
Timár János

Mérték Médiaelemző Műhely Közhasznú
Nonprofit Kft.

**További információkért
lépjön kapcsolatba velünk!**

MÉRTÉK MEDIA MONITOR
1042 Budapest, Árpád út 90-92., Hungary
<http://mertek.eu> • info@mertek.eu

TARTALOM

1. A VIZSGÁLAT FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSAI	5
2. SAJTÓSZABADSÁG-INDEX	5
3. A SAJTÓSZABADSÁG ÖSSZETEVŐI	7
4. A SAJTÓSZABADSÁG ÉRVÉNYESÜLÉSÉT „SEGÍTŐ” INTÉZMÉNYEK	8
5. A MÉDIA MŰKÖDÉSÉNEK MEGÍTÉLÉSE	10
6. A MÉDIÁRA NEHEZEDŐ POLITIKAI ÉS GAZDASÁGI NYOMÁS	11
7. SZEMÉLYES TAPASZTALATOK A NYOMÁSGYAKORLÁSRÓL	13
8. MÉDIASZABÁLYOZÁS	14
9. ÖNCENZÚRA	15
10. TÁJÉKOZÓDÁSI SZABADSÁG	16

AZ ÚJSÁGÍRÓK SAJTÓSZABADSÁG- KÉPE 2015-BEN MAGYARORSZÁGON

2016 januárjában a SurveyMonkey internetes adatfelvételi és elemző program segítségével a Mérték Médiaelemző Műhely a korábbi évekhez hasonlóan felmérte, hogy a médiában dolgozók hogyan vélekednek a sajtószabadság helyzetéről Magyarországon. A kutatást 2012 óta minden évben elvégeztük, feltérképezve az adott év sajtóműködésének megítélését.¹ Mostani kutatásunk a 2015-ös év tapasztalatait gyűjtötte össze.

Az újságírók közül igyekeztünk minél szélesebb kört elérni. A nyomtatott, illetve az online sajtó, valamint a rádiók és a televízió csatornák, illetve a közszolgálati médiumok részére is megküldtük az online kérdőívet. A kérdőívet a válaszadók anonim módon töltötték ki, ennek következtében nem tudjuk, hogy pontosan mely médiumoktól milyen arányban válaszoltak. Az online kérdőíveket 204 újságíró töltötte ki. A mintában 60% volt az újságírók aránya, 32% a szerkesztőké, 6% a menedzsereké és 1% a tulajdonosoké, további 1% a sales-eseké. A válaszadók majd háromnegyede (71%) budapesti lakos, 15%-uk megyeszékhelyen, 14%-uk pedig vidéki városban él. A mintában szereplők elsőprő többsége (92%) főiskolai vagy egyetemi diplomával rendelkezik. A válaszadó újságírók többsége (57%) az online médiában dolgozik, 29%-uk a nyomtatott sajtóban, 5%-uk kereskedelmi televízióban, 3%-uk a közszolgálati rádióban, 3%-uk közösségi rádióban, 2%-uk kereskedelmi rádióban, 1%-uk pedig a közszolgálati televízióban. A kérdőívet a válaszadók anonim módon töltötték ki, így nem tudjuk, hogy pontosan mely médiumoktól, milyen arányban válaszoltak, illetve hogy a minta hogyan reprezentálja az újságíró társadalmat.

A kérdőívet kitöltő újságírók alapvető demográfiai, szakmai adatai hasonlóak a 2014-es felvétel adataihoz, így az adatok jól elemezhetőek idősorosan.

---

¹

http://mertek.eu/sites/default/files/reports/sajtoszabadsag_2014.pdf

http://mertek.eu/sites/default/files/reports/a_sajtoszabadsag_helyzete_2013.pdf

http://mertek.eu/sites/default/files/reports/sajtoszabadsag_index.pdf

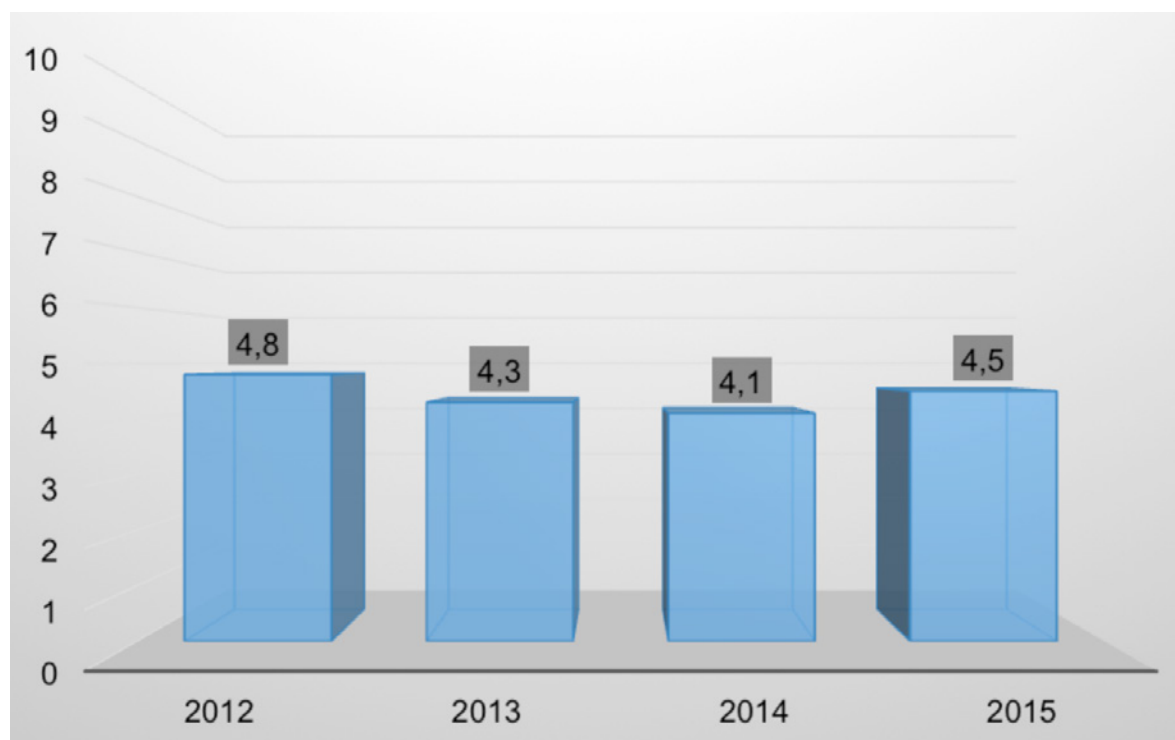
1. A VIZSGÁLAT FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSAI

- A sajtószabadság helyzetét az újságírók továbbra is inkább negatívan ítélik meg, bár 2015-re a megítélés romlása megállt. Nem változott azonban az, hogy az újságírók túlnyomó többsége ma is erősen érzi a médiára helyező politikai nyomás. Meghatározó az a vélekedés hogy, ma „inkább a politika ellenőrzi a médiát” mintsem fordítva, a „média ellenőrizné a politikát”.
- A legfontosabb nyomásgyakorlási eszköz továbbra is az állami hirdetések elosztása. Ennek a szerepe az elmúlt évben látványosan megnőtt, ahogy ugyancsak erőteljesen nőtt a politikusok és a hirdetőik közvetett, a főszerkesztőn vagy a menedzsmenten keresztül gyakorolt nyomása is.
- A közszolgálati média a mai formájában az újságírók szerint határozottan rongálja a sajtószabadság érvényesülését, és úgy ítélik meg, hogy ez a helyzet 2015-re tovább romlott.
- A sajtószabadság helyzetének alakulásától nem függetlenül az emberek tájékozódási szabadságának helyzetét sem ítélik túl kedvezőnek az újságírók.

2. SAJTÓSZABADSÁG-INDEX

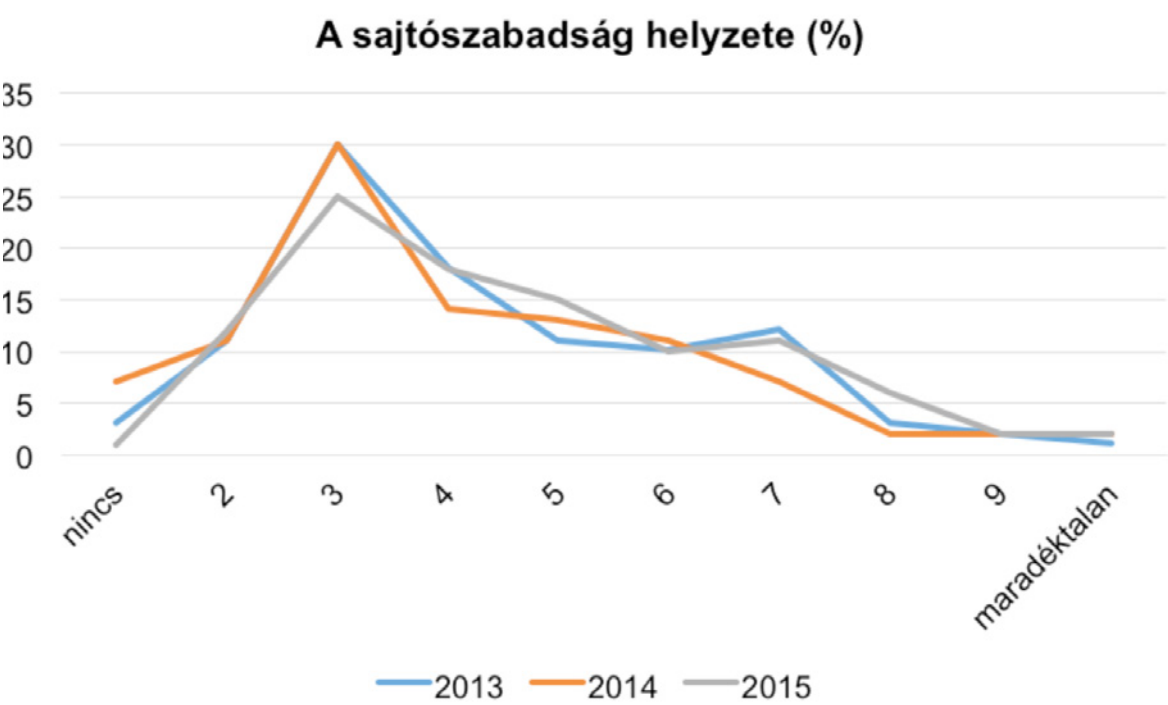
Az újságírók megítélése szerint a sajtószabadság helyzete a mérés kezdete óta romlott, bár a 2015-ös év adatai szerint ez a romlás megállt, sőt 2015-re valamelyest javult a helyzet.

▼ A sajtószabadság helyzete 10 fokú skálán – 1-es a legrosszabb, 10-es a legjobb (átlag)

Némi változás tapasztalható abban is, hogy csökkent a sajtószabadság helyzetét nagyon rossznak ítéző (azaz a 10 fokú skálán 1-3 értéket adó) válaszolók aránya: 2014-ben 48% volt a helyzetet nagyon rossznak tartók aránya, ez 2015-ban 38%-ra csökkent. Ugyanakkor érdemben nem változott a sajtószabadság helyzetét pozitívan látók (8-10 érték) aránya, ezt a véleményt a korábban 7%, ebben az évben 8% osztotta.

Az alábbi ábra ugyanakkor jól mutatja, hogy alapvető változás a vélemények alakulásában nem történt, az újságírók a sajtószabadság helyzetét továbbra is a közepesnél rosszabbnak látják.

A „nem romló” képet azonban árnyalja, hogy a sajtó kontroll-funkciójának betöltéséről igen lesújtó véleménnyel voltak az újságírók. Az újságírók túlnyomó többsége (87%) úgy látja, ma „inkább a politika ellenőrzi a médiát” mintsem fordítva, a „média ellenőrízné a politikát”.

A sajtószabadság értékelése logikusan összefügg a médiára nehezedő politikai nyomásgyakorlásról alkotott képpel, minél inkább erősnek ítéli valaki a sajtóra nehezedő politikai nyomást, annál rosszabbnak látja a sajtószabadság helyzetét.

▼ A sajtószabadság helyzete és a médiára gyakorolt politikai nyomásgyakorlás mértéke (átlag)

A médiára gyakorolt politikai nyomásgyakorlás mértéke	A sajtószabadság helyzete (átlag)
erős	3,4
inkább erős	5,1
inkább gyenge	6,5
gyenge	7,3

Nem ilyen egyértelmű a kapcsolat a gazdasági nyomásgyakorlás és a sajtószabadság összefüggésének vizsgálatánál: a válaszok alapján kevésbé látni direkt összefüggést a médiára gyakorolt gazdasági nyomásgyakorlás mértéke és a sajtószabadság alakulása között. A szélső értékek különbözősége kisebb, a skála nem folyamatos, a középben elhelyezkedő két csoport lényegében hasonlóan ítéli meg a sajtószabadság helyzetét.

▼ A sajtószabadság helyzete és a médiára gyakorolt gazdasági nyomásgyakorlás mértéke (átlag)

A médiára gyakorolt gazdasági nyomásgyakorlás mértéke	
erős	3,9
inkább erős	5,0
inkább gyenge	4,5
gyenge	6,5

3. A SAJTÓSZABADSÁG ÖSSZETEVŐI

A kérdőívben számos olyan elemet soroltunk fel, amelyek fontosak lehetnek abból a szempontból, hogy miként érvényesül a sajtószabadság. Noha egy kivétellel – „a médiatermékek inkább magyar tulajdonban vannak” – valamennyi felsorolt elemet átlagosan fontosnak ítélték az újságírók, különbségek az egyes elemek fontossága között mégis jól kimutathatóak.

A sajtószabadság érvényesülése szempontjából a legfontosabbnak a „közpénzből finanszírozott média elfogulatlan és kiegyensúlyozott tájékoztatását” mondták az újságírók. Ezt a válaszolók 85% ítélte nagyon fontosnak. Második helyre került az „állami reklámpénzek és támogatások átlátható elosztása” 78%-kal, de ugyanennyien említették a nagyon fontos kritériumok között a közszereplők jogi fenyegetettség nélküli bírálhatóságát. Ugyancsak nagy többség, 77% sorolta a nagyon fontos feltételek közé a „független hírügynökség működését”.

Ha a korábbi beszámolóinkban alkalmazott -100/+100 logikát követjük,² jól összehasonlíthatóak az adatok a korábbi évek vizsgálataival is.

▼ Ön szerint az alábbiak közül mi szükséges a sajtószabadsághoz?

(-100=egyáltalán nem fontos, +100=nagyon fontos)

	2012	2013	2014	2015
A közpénzből finanszírozott média elfogulatlanul és kiegyensúlyozottan tájékoztasson	-	-	-	89
Az állami reklámpénzek és támogatások elosztása a médiapiacra átlátható	-	83	87	86
A közszereplők szabadon, jogi fenyegetettség nélkül bírálhatók	-	78	82	84
Független hírügynökség működjön	-	-	-	79
A médiahatóság nem kizárólag politikai pártok jelöltjeiből áll	83	79	76	77

2 Az elemzésben mérleg-indexet alkalmazunk azért, hogy számszerűsítve mutassuk be a vélemények alakulását. A mérleg-index úgy készült, hogy azoknál a kérdéseknél, ahol egy-egy állítás fontosságára voltunk kíváncsiak ott az egyáltalán nem fontos -100 pontot, a nem fontos -50 pontot, a fontos +50 pont, a nagyon fontos +100 pontot ért. Ahol pedig a változásra kérdeztünk rá, ott a romlott -100 pontot, a nem változott 0 pontot, a javult +100 pontot ért.

	2012	2013	2014	2015
A médiatulajdonosok és a politikai pártok között nincs összefonódás	82	72	67	77
A tulajdonos, a menedzsment és a szerkesztőség kapcsolata átlátható	-	-	76	76
A reklámpiacon az állam hagyja a piaci mechanizmusok érvényesülését, abba hatósági eszközökkel nem avatkozik bele	-	-	80	75
A médiaügynökségek és a politikai pártok között nincs összefonódás	-	-	74	74
A nyomtatott és online sajtótermékek felett csak a független bíróság gyakorolhat felügyeletet, más szerv nem	80	77	78	73
Kiszámítható szabályozási és finanszírozási háttérrel rendelkező reklámpiac	-	-	72	71
A szerkesztőségi cikkekhez fűzött kommentekért a szerkesztőséget nem terheli felelősség, csak a kommentelőt	-	-	62	62
Erős újságírói szakmai szervezetek képviselik az újságírókat	47	67	64	56
A szabályozásban jelentős szerepe van az önszabályozásnak	56	60	53	53
Az újságíróknak érdemi beleszólása van a főszerkesztő megválasztásába	26	36	35	42
Közpénzből finanszírozott közszolgálati műsorszolgáltatás működik	28	39	20	2
A médiatermékek inkább magyar tulajdonban vannak	-48	-47	-47	-44

Az újságírók leginkább a közpénzek költési módját ítélik olyannak, ami befolyásolja a sajtószabadság alakulását. Erre utal, hogy a közmédiát és az állami reklámköltést, mint a médiapiacon fontos állami források felhasználását ítélik a legfontosabb tényezőknek. Leginkább arra érzékenyek, hogy a médiapiacon megjelenő állami forrásokhoz nem átlátható módon, egyenlőtlenül, a versenysemlegességet sértő feltételek mellett lehet hozzáférni. A közszolgálati média jelenlegi minősége is azért „veri ki a biztosítékot”, mert az újságírók úgy látják, az a tetemes pénz, amit erre fordít az állam, inkább gátolja, mint segíti a sajtószabadság érvényesülését. Külön érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy míg önmagában a közszolgálat létét igencsak a kevésbé fontos tényezők közé sorolják – vélhetően nem függetlenül annak jelenlegi teljesítményétől –, az erre elköltött állami pénz manipulációra történő felhasználását, az intézmény elfogult működtetését már a sajtószabadság egyik legfőbb korlátjaként említik.

A táblázatból jól látható, hogy ezek az értékek alapvetően stabilan helyezkednek el az újságírók gondolkodásában. Látványos elmozdulások egyáltalán nem, kisebb mozgások is alig láthatóak az elmúlt négy évben.

4. A SAJTÓSZABADSÁG ÉRVÉNYESÜLÉSÉT „SEGÍTŐ” INTÉZMÉNYEK

Ahogy 2014-ben, úgy 2015-ben is külön vizsgáltuk, hogy a média működését biztosító intézmények, illetve a független szervezetek milyen mértékben járulnak hozzá a sajtószabadság érvényesüléséhez. A kérdésben szereplő intézményeket mi adtuk meg előre, az újságíróknak arra kellett válaszolniuk, hogy „Az alábbi intézmények inkább erősítik, vagy inkább gyengítik a sajtószabadság érvényesülését?”.

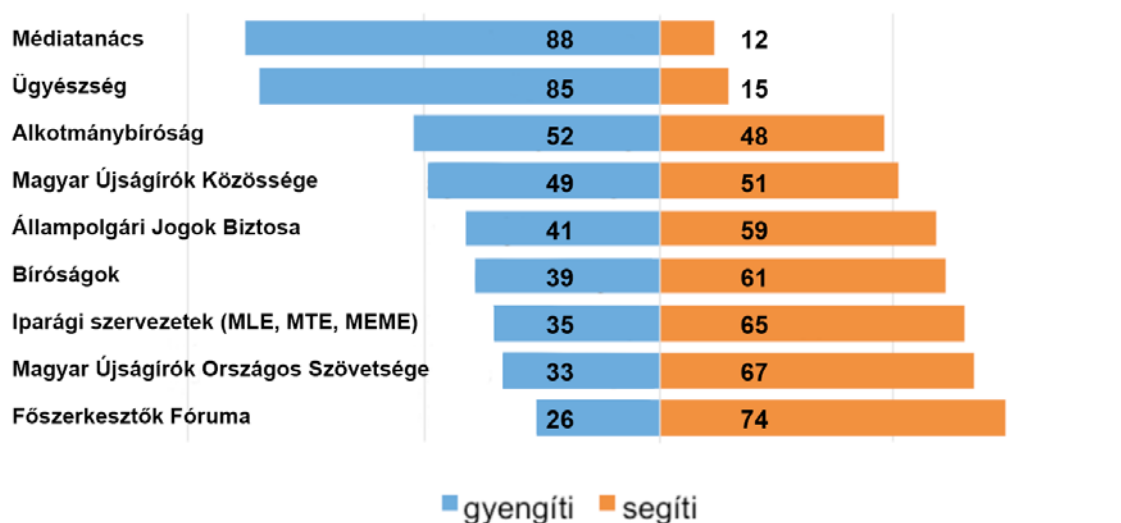

A válaszlehetőségek itt is egy négyfokú skálán, a „nagyon erősíti”, „inkább erősíti”, „inkább gyengíti” és a „nagyon gyengíti” opciók között mozogtak, és azt tapasztaltuk, hogy az egyes intézmények megítélése lényegében hasonló volt az előző évihez.

Tanulságos, hogy egy olyan intézmény sem volt, ami a nagyon segítő válaszlehetőségnél elérte volna a 10%-ot, és csak a Médiatanács és az ügyészség szerepelt nagyobb arányban (27, illetve 24%) a nagyon gyengíti válaszlehetőségnél, a többiek itt sem érték el a 10%-ot. A nagy többség az inkább segítő/inkább gyengíti lehetőségek közül választott.

Az alábbi táblázatban együtt mutatjuk be a nagyon gyengíti / gyengíti válaszokat, szembe állítva az inkább erősíti / nagyon erősíti válaszokkal.

Az intézmények segítik vagy gyengítik a sajtószabadság érvényesülését (%)

Az adatokból jól látszik, hogy az újságírók a Médiatanács és az ügyészség szerepét egyértelműen negatívan ítélik meg a sajtószabadság érvényesülése szempontjából. Az Alkotmánybíróság tevékenységének megítélésében inkább semlegesnek mondható az újságíró-társadalom, és ugyanez igaz a Magyar Újságírók Közösségének megítélésénél is. Az Állampolgári Jogok Biztos, illetve a Bíróság működésének megítélésénél már pozitívba hajlik a mérleg nyelve, és egyértelműen inkább pozitív megítélést kapnak az iparági szervezetek, illetve a médiában dolgozó érdekvédelmi, szakmai szervezetek.

2014-hez viszonyítva jelentős romlást csak az Állampolgári Jogok Biztosának megítélésében tapasztaltunk (2014-ben 80%, 2015-ben már csak 59% választotta az erősíti lehetőséget). Javulást mutatott viszont a Magyar Újságírók Közösségének megítélése (2014-ben 34%, 2015-ben 51%). A többi szereplő gyakorlatilag hasonló arányokkal a rangsor azonos helyén szerepelt 2014-ben, mint 2015-ben.

Úgy tűnik, hogy a hatóságnak a médiatartalom ellenőrzésével kapcsolatos visszafogott gyakorlata, a tartalmat érintő médiajogi szankciók hiánya³ az újságírók számára nem a sajtószabadság érvényesülésének biztosításaként jelenik meg, és a hatóságnak a médiapiacot politikai szempontok mentén alakító gyakorlata⁴, illetve a média világát érintő lényeges állami beavatkozásokkal kapcsolatos hallgatása már átbillenti a megítélést a markánsan negatív tartományba.

3 Ld pl. Mérték Médiaelemző Műhely: A tartalomra vonatkozó előírások érvényesülése a Médiahatóság gyakorlatában – 2014.

4 Ld. pl. A Médiatanács frekvenciapályáztatási gyakorlata 2014.

Mária országa - a Médiatanács újraírja a rádiós piacot

5. A MÉDIA MŰKÖDÉSÉNEK MEGÍTÉLÉSE

Ebben a kérdéscsoportban azt vizsgáltuk, hogy az újságírók hogyan értékelik a média általános működését, történt-e változás az eltelt egy évben. Az elemzésben mérleg-indexet alkalmaztunk, hogy számszerűsítve mutassuk be a vélemények alakulását. A média működéséről alkotott kép az évenkénti pontszámok alakulásából olvasható ki. Így az alábbi táblázat azt mutatja meg, hogy a 2012-ben felvett adatokhoz képest milyen irányú volt az újságírók véleményének változása. Azokban az esetekben, ahol egyre magasabbak lettek a negatív pontszámok, ott a válaszadók romlást érzékelnek, ahol pedig pozitív számokat kaptunk, vagy a negatív számok egyre közelítettek a nullához, ott javulást látnak. A változás viszonyítási alapja az első, 2012-es adatfelvétel.

▼ *Hogyan változott az elmúlt évben?* (100 – javult, 0 – nem változott, -100 – romlott)

	2012	2013	2014	2015
A közszolgálati médiaszolgáltatás minősége	-69	-79	-80	-83
A médiavállalkozások és a politikai pártok összefonódása	-60	-83	-86	-82
A médiavállalkozások működési feltételei	-65	-77	-90	-71
Az újságírói munka megbecsültsége	-59	-81	-72	-63
Az újságírói munka jogi feltételei	-67	-70	-69	-57
A megjelenő vélemények sokszínűsége	-57	-65	-67	-45
A médiahatóság működésének kiszámíthatósága	-50	-50	-38	-40
A gyermekekre ártalmas tartalmak mennyisége	8	-18	1	-14

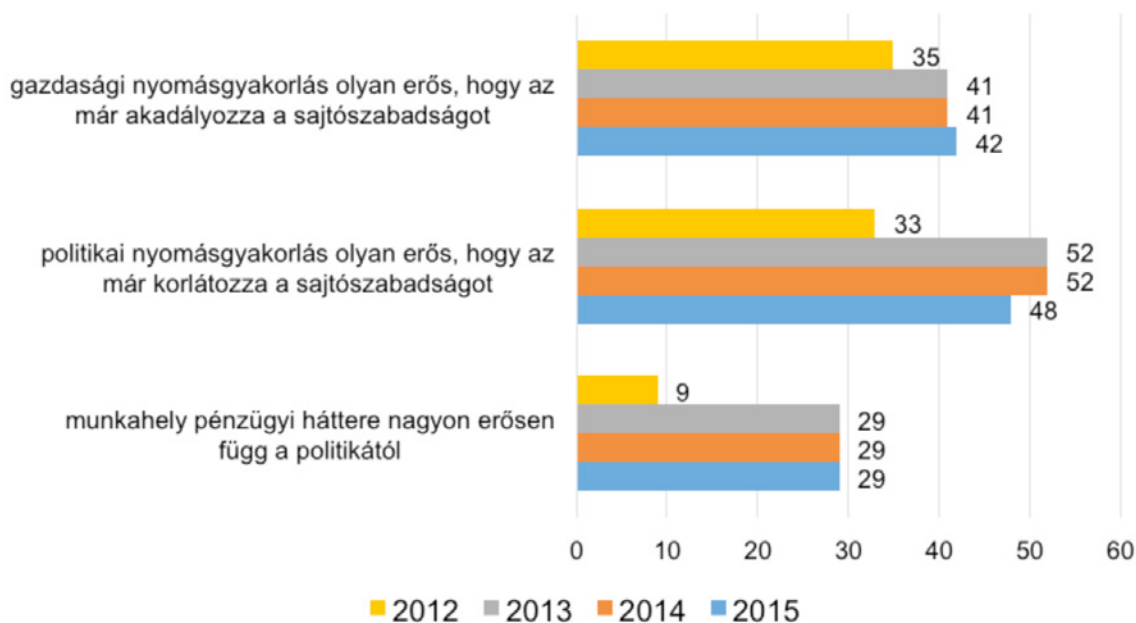
A média működésének alakulását a táblázatból jól láthatóan negatívan ítélik meg az újságírók. Évről évre romlásról számolnak be, kizárólag a romlás mértéke változik, illetve az, hogy az adott évben melyik tényezőt érzékelik a többi tényezőhöz viszonyítva inkább romlónak.

2015-ben a közszolgálati médiaszolgáltatás minőségében látták az újságírók a legnagyobb mértékű romlást. Noha a romlás tekintetében a közszolgálat évről évre élen járt, a rangsor elejére 2012 után ez elmúlt évben sikerült újra eljutnia. A rangsor következő eleme, a médiavállalkozások és a politikai pártok összefonódása évről évre biztosan tartja második helyét a kérdőívben felsorolt tényezők között. A médiavállalkozások működési feltételei szempontjából a 2014-es év – vélhetően a reklámadó bevezetése miatt – különösen kiemelkedik, de ez a tényező idén is tartja átlagos harmadik helyét a rangsorban. Érdekes, bár nem túl jelentős mozgás figyelhető meg az újságírói munka megbecsültsége, illetve az újságírói munka jogi feltételei körében: 2015-re a korábbi évekhez képest mindkét mutató értéke csökkent, azaz a romlás mértékét kisebbnek ítélik az újságírók, mint korábban. A megjelenő vélemények sokszínűségénél a korábbi évekhez képest 2015-ben már valamelyest kevésbé romlott az újságírók véleménye. A médiahatóság működésének megítélése – nem függetlenül aktivitásának csökkenésétől – 2014-ben és 2015-ben is csak kisebb mértékben romlott, mint a korábbi években.

6. A MÉDIÁRA NEHEZEDŐ POLITIKAI ÉS GAZDASÁGI NYOMÁS

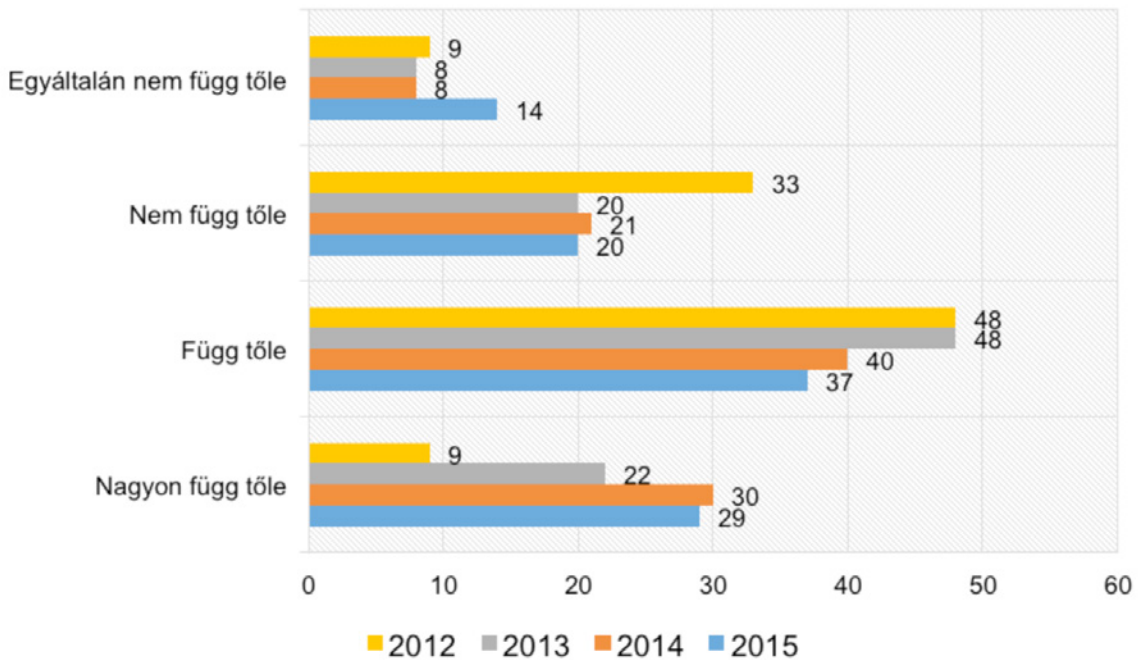
A politikai és gazdasági nyomásgyakorlás, azaz a média függetlensége a sajtószabadság alakulásának szempontjából talán a legmeghatározóbb terület. Szándékosan nem adtunk pontos definíciót a nyomásgyakorlásra. Inkább azt szeretnénk volna feltárni, hogy az újságírók mit és hogyan érzékelnek a médiára nehezedő nyomásgyakorlás jelenségéből.

**Az újságírók véleménye a média politikai függéséről
(-100/+100 skála)**

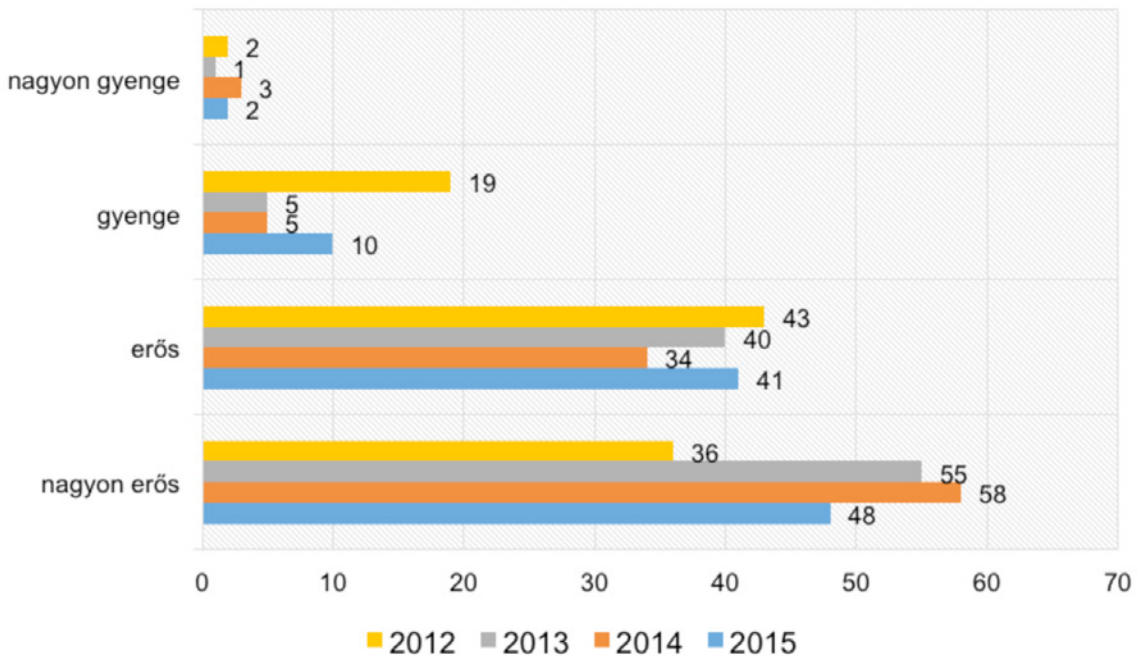
A korábbi időszokról írt tanulmányunkban úgy fogalmaztunk: „A trend egyértelmű, az újságírók körében folyamatosan nő azoknak az aránya, akik úgy érzik, hogy a munkahelyük, a média pénzügyileg függ a politikától.” 2015-re ez a trend megállt, az újságírók a politikától való pénzügyi függést az elmúlt évhez hasonlóan ítélik.

Munkahely pénzügyi háttérének függése a politikától (%)

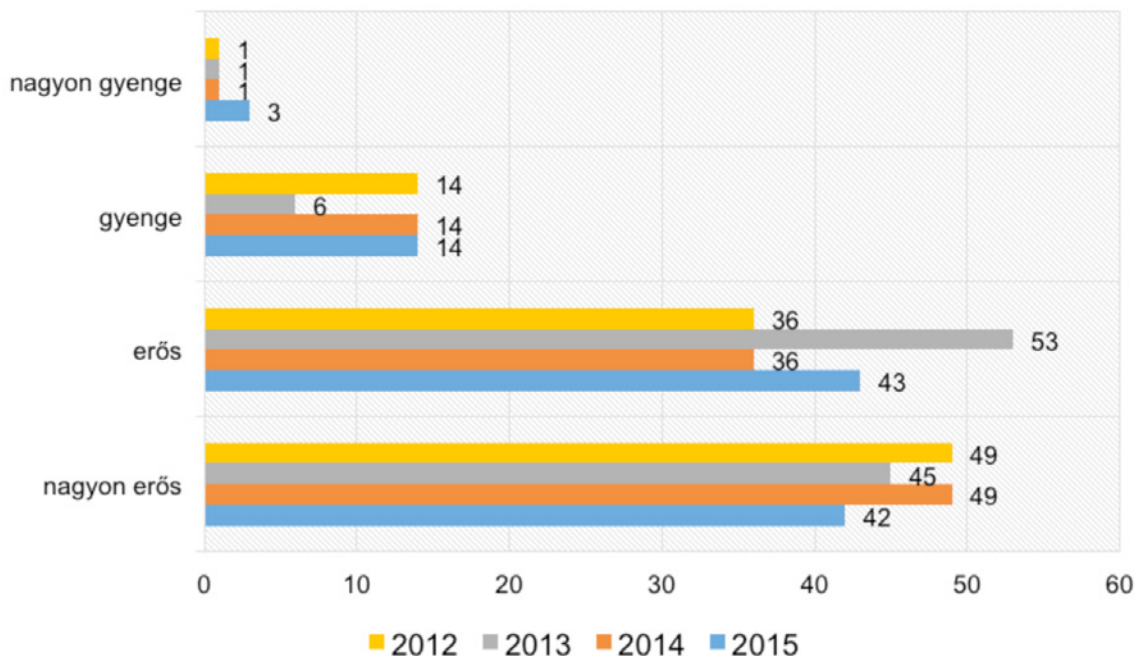
Az újságírók kilenc tizede erősnek vagy nagyon erősnek érzi a politikai nyomást évek óta. Változás csak annyi történt 2015-re, hogy a nagyon erős nyomást valamivel kevesebben, az erős nyomást valamivel többben említették.

Politikai nyomás mértéke (%)

A gazdasági nyomásgyakorlásnál hasonló véleményekkel találkozunk, az idei év változásai hasonlóak a fentebb bemutatotthoz.

Gazdasági nyomásgyakorlás mértéke (%)

A kérdésekre adott válaszok között erős korreláció mutatható ki: azok nagytöbbsége, akik a politikai nyomásgyakorlást erősnek látják, ugyanígy vélekednek a gazdasági nyomásgyakorlás mértékéről is.

7. SZEMÉLYES TAPASZTALATOK A NYOMÁSGYAKORLÁSRÓL

Akik személyesen tapasztalták meg a politikai nyomásgyakorlást, azok aránya 2013-ban 50%, 2014-ben 43%, 2015-ben pedig 47%, azaz a személyesen megélt történések gyakorisága bár valamelyest hullámzó, érdemben nem változott, az újságírók közel fele maga is átélt politikai nyomásgyakorlást.

Személyesen megélt gazdasági nyomásgyakorlásról 2013-ban és 2014-ben a fentihez hasonló arányban számoltak be az újságírók, de 2015-ben ez az arány 35%-ra esett. A csökkenés magyarázata a vizsgálatból nem volt kideríthető. Nem zárható ki, hogy itt fogalmi átrendeződésről is szó van és mára a politikai nyomásgyakorlás részének tekintik azokat a nyomásgyakorlási eszközöket is, amelyek segítségével a politika gazdaságilag próbálja alakítani a számára kedvező környezetet.

Jól érzékelhető különbség mutatható ki a hagyományos és az internetes sajtó munkatársainak beszámolójában. Noha a sajtó valamennyi területén megjelenik a politikai és a gazdasági nyomásgyakorlás az online médiában dolgozók érezhetően kisebb arányban számolnak be ilyen gyakorlatról.

▼ Nyomásgyakorlásról személyes tapasztalatot szerzett újságírók aránya (százalékban)

	Politikai nyomás	Gazdasági nyomás
Offline média	59	46
Online média	40	26
Együtt	48	35

A politikai és a gazdasági nyomásgyakorlás nem szükségszerűen kapcsolódik össze. Az újságírók egy-negyede számolt be arról, hogy mindkét típusú nyomásgyakorlás érte őt személyesen, míg 43% azt mondta, hogy ő semmilyen közvetlen nyomást nem tapasztalt.

Amikor az újságírókat arról kérdeztük, a közvetlen kollégáikat érte-e nyomásgyakorlás a tudomásuk szerint, hasonló tapasztalatokról számoltak be. A személyes tapasztalás és az ismert, de nem velük meg-esett hasonló esetek mértéke között tehát nincs számottevő különbség. 2013-ban 37%, 2014-ben 39% és 2015-ben 37% nyilatkozott úgy, hogy közvetlen nyomásgyakorlást kollégái körében sem észlelt.

Úgy tűnik, hogy a nyomásgyakorlás egyes módzatai az évek múlásával nem nagyon változtak. Ugyanakkor egyes nyomásgyakorló eszközök szerepe jelentősen megnőtt.

A legfontosabb nyomásgyakorlási eszköz továbbra is az állami hirdetések elosztása, sőt ennek a szerepe az elmúlt évben látványosan megnőtt. Ugyancsak erőteljesen nőtt a politikusok és a hirdetőik közve-tett, a főszerkesztőn vagy a menedzsmenten keresztül gyakorolt nyomása.

A táblázat tehát jól mutatja, hogy 2015-re annyiban változott a helyzet, hogy a fent bemutatott stabil, erőteljes nyomásgyakorlás eszközei érezhetően (egyik évről a másikra) erősödtek.

▼ Milyen erős Ön szerint az alábbi eszközök szerepe a médiára gyakorolt nyomásgyakorlásban? (mérlegindex: nincs semmiféle szerepe a nyomásgyakorlásban=-100 pont, nagyon erős szerepe van=+100 pont)

	2012	2013	2014	2015
Az állami hirdetési döntések (hirdetésmegvonás kritikus tartalom miatt, baráti tartalom jutalmazása)	44	54	52	72
Reklámadó bevezetése	-	-	40	22
A politikusok közvetett nyomása, a főszerkesztőn, menedzsmenten keresztül az újságírókra	28	36	39	58
A különböző médiahatósági döntések szerepe (bírságok, engedélyek, frekvenciaengedélyek)	21	29	33	29
A hirdetőik közvetett a főszerkesztőn és a menedzsmenten keresztül gyakorolt befolyása	26	27	31	45
A magán hirdetői döntések (hirdetésmegvonás kritikus tartalom miatt, baráti tartalom jutalmazása)	9	19	23	28
A politikusok nyomása közvetlenül az újságírókra (telefonok, közvetlen kapcsolatok)	4	7	6	7
A hirdetőik közvetlen befolyása az újságírókra	-11	-4	-3	-7

8. MÉDIASZABÁLYOZÁS

A média működését és a sajtószabadság alakulását nyilvánvalóan befolyásolja a jogszabályi környezet, így a szabályozással kapcsolatban is kíváncsiak voltunk az újságírói véleményekre.

A médiaszabályozás újságírói munkára gyakorolt hatása elég stabilnak tűnik: az elmúlt 4 évben végig 50% körül mozgott azoknak az aránya, akik szerint a munkájukat meghatározza a médiaszabályozás (2015-ben 52%), és 12-15% között (2015-ben 14%) volt azoknak az aránya, akik szerint nagyon erősen hat a médiasza-bályozás az újságírói munkára.

9. ÖNCENZÚRA

Arra, hogy „Előfordult-e újságírói gyakorlatában, hogy valamely politikai/gazdasági tény elhallgatott, annak érdekében, hogy elkerüljön valamilyen hátrányos következményt?”, a kérdésre válaszoló újságírók 44% válaszolt igennel. Ugyanennyien mondták ezt 2013⁵-ban (42%), míg kevesebben a közbenső 2014-es évben (31%). A közbülső alacsonyabb érték értelmezését nehezíti, hogy a kérdés általánosságban – az újságírói gyakorlatra – kérdezett rá, nem pedig egy meghatározott időszakra, így nem tudunk válaszolni arra miért volt kisebb ez az arány 2014-ben és miért tért vissza a korábban mérthez 2015-re.

A mostani kutatásban ezért feltettük az a kérdést is, hogyan működött ez az elmúlt évben, azaz gyakorolt-e öncenzúrát a megkérdezett 2015-ben. Erre a szűkített időszakra a válaszoló újságírók 31%-a válaszolt igennel, azaz tavaly a válaszadó újságírók harmada hallgatott el valamilyen politikai/gazdasági tény a munkája során. Az öncenzúra rendszerszerű működését mutatja, hogy ennél magasabb arányban válaszolják az újságírók azt, hogy az előfordult tény elhallgatására irányuló főszerkesztői, tulajdonosi utasítás. A kérdésre válaszolók közel azonos arányban utaltak arra, hogy ilyen utasítás érkezett a főszerkesztőtől (43%), illetve érkezett a tulajdonostól (40%).

▼ „Előfordult-e, ...hogy valamely politikai tény elhallgatott, annak érdekében, hogy elkerüljön valamilyen hátrányos következményt?”, és „Előfordult-e az elmúlt évben, hogy olyan főszerkesztői, tulajdonosi utasítás érkezett, ami valamely politikai/gazdasági tény elhallgatására irányult?” (a kérdésre válaszolók százalékában)

	Újságíró	Szerkesztő
Újságíró gyakorlatában előfordult	41	52
Az elmúlt évben előfordult	26	39
Főszerkesztői utasítás érkezett	37	61
Tulajdonosi utasítás érkezett	30	65

Érdekes összefüggést mutat az öncenzúra különféle formáinak gyakorlata és a sajtószabadság megítélése. Logikusnak tűnik, hogy akikkel megtörtént ilyen, azok szűkebbnek, akikkel – bevallásuk szerint – nem, azok tágabbnak érzik a sajtószabadság érvényesülését. Ugyanakkor már 2014-ben is tapasztalható volt, ami 2015-ben megismétlődött: a két csoport körében a sajtószabadság állapotáról alkotott vélemény nem tér el annyira, mint amennyire a kérdések logikája alapján feltételezhető lenne.

▼ A sajtószabadság megítélése a tízfokú skálán aszerint, hogy találkozott-e tények elhallgatásával vagy nem találkozott ilyennel (átlag)

	Általában az újságírói gyakorlatában	Az elmúlt évben	Főszerkesztői utasítás formájában	Tulajdonosi utasítás formájában
Találkozott tények elhallgatásával	4,2	4,0	4,4	4,0
Nem találkozott tények elhallgatásával	4,8	4,8	4,7	4,9

A megoszlások arra utalnak, hogy az általunk öncenzúrának nevezett jelenség valamely formájának létezését a válaszolók a szakma működésének „természetes” elemeként is kezelik. A „józan mérlegelés”, a „körülmények figyelembe vétele” nem feltétlenül jelenti a sajtószabadság működésének erőteljes csorbulását.

5 Korábbi tanulmányunkban a százalékos arányokat ebben a kérdésben a teljes mintára számoltuk, most ezt is, mint a válaszok többségét, a kérdésre válaszolók arányában közöljük.

Talán ezt jelzi az is, hogy a sajtószabadság megítélésében a legnagyobb különbség a tulajdonosi utasítás formájában jelentkező beavatkozásnál jelenik meg, annál az elemnél, ahol nem a szakmai logika megjelenéséről, hanem más érdek beavatkozásáról beszélhetünk.

Az általunk öcenzúrának nevezett jelenség tekintetében nem igazán jelentős a különbség a hagyományos és az online média esetében. A saját jogkörben meghozott ilyen döntésről a hagyományos sajtóban⁶ dolgozók 35%-a, míg az internetes sajtóban dolgozóknak 27%-a számolt be, ami statisztikai értelemben nem szignifikáns eltérés. A főszerkesztői utasítás esetében is hasonló arányokat látunk (47%-40%), de a tulajdonosi utasítás esetében már más a helyzet. A hagyományos sajtóban dolgozóknál az erről beszámoló aránya már több, mint a válaszolók fele (52%), míg az internetes sajtóban dolgozóknál az arány nem éri el az egyharmadot sem (31%). Ez az eltérés a statisztikai elemzés szerint sem tekinthető véletlennek, a tulajdonosi beavatkozás határozottan jellemzőbb a hagyományos média keretei között.

10. TÁJÉKOZÓDÁSI SZABADSÁG

Ha a média tevékenységét nem a szakma, hanem a közönség oldaláról nézzük, nem függetlenül az eddigiektől igencsak szomorú kép rajzolódik ki. Az újságírók az emberek tájékozódási szabadságának helyzetét sem ítélik túl kedvezőnek. Azaz nem csak a saját munkakörülményeinek alakulásáról, hanem munkájuk értelméről, hasznáról is inkább negatívan vélekednek. Az érték a tízfokú skálán, 5,0 ami csak alig jobb annál, ahogy a médiában dolgozók a sajtószabadság helyzetét értékelik, és nem éri el a középest sem.

A sajtószabadság-indexre és a tájékozódási szabadság indexre adott válaszok igen erős korrelációt mutatnak: minél jobbnak ítéli valaki a sajtószabadság helyzetét, annál jobbnak ítéli a tájékozódási szabadság alapvető jogának érvényesülését. Ha azonban részletesebben vizsgáljuk az adatokat, kiderül, hogy az újságírók sem egyszerűen szinonimaként használják a kifejezéseket. A sajtószabadságot nagyon rossznak értékelő (a 10 fokú skálán 2-est adó) válaszolók, bár rossznak, de a sajtószabadság helyzeténél lényegesen jobbnak ítélik a tájékozódási szabadságot, 3,7 pontra.

A sajtószabadságot 3-ra, 4-re, 5-re értékelők – bár valamivel jobbnak ítélik a tájékozódás helyzetét – átlagosan csak 0,6 ponttal magasabb értéket mutatnak. Az a kisebbség pedig, amelyik az átlagosnál jobbra értékeli a sajtószabadság helyzetét rendre – ha nem is sokkal – alacsonyabb értéket választ a tájékozódási szabadság megítélésékor. Tehát bár egyértelmű a két kérdésre adott válaszok „hasonlósága”, az is látható, hogy a médiában dolgozók szerint nem önmagában a sajtószabadság működési foka határozza meg a közönség lehetőségeit, hanem annak van önmozgása is: az eredmény szerint a tájékozódni akaró polgárok számára a sajtón kívül részben további tájékozódási lehetőségek állnak rendelkezésre.

Jól érzékelteti ezt a differenciáltabb megközelítést, hogy azok is, akik politikai és a gazdasági a nyomásgyakorlás formáit a sajtószabadságot súlyosan veszélyeztetőnek látják, a tájékozódás szabadságának helyzetéről nem ennyire markánsan foglalnak állást.

▼ A médiára gyakorolt politikai nyomásgyakorlás mértéke és a tájékozódási szabadság helyzete (átlag)

A politikai nyomásgyakorlás mértéke a sajtószabadság érvényesülését...	Nem korlátozza	Inkább nem korlátozza	Inkább korlátozza	Nagyon korlátozza
Tájékozódási szabadság helyzete	7,3	8,0	5,1	4,0

▼ A médiára gyakorolt gazdasági nyomásgyakorlás mértéke és a tájékozódási szabadság helyzete (átlag)

A politikai nyomásgyakorlás mértéke a sajtószabadság érvényesülését...	Nem korlátozza	Inkább nem korlátozza	Inkább korlátozza	Nagyon korlátozza
tájékozódási szabadság helyzete	6,5	5,8	5,1	4,3

6   Hagyományos sajtón vizsgálatunkban a nyomtatott sajtót, illetve a rádiót, televíziót értjük.

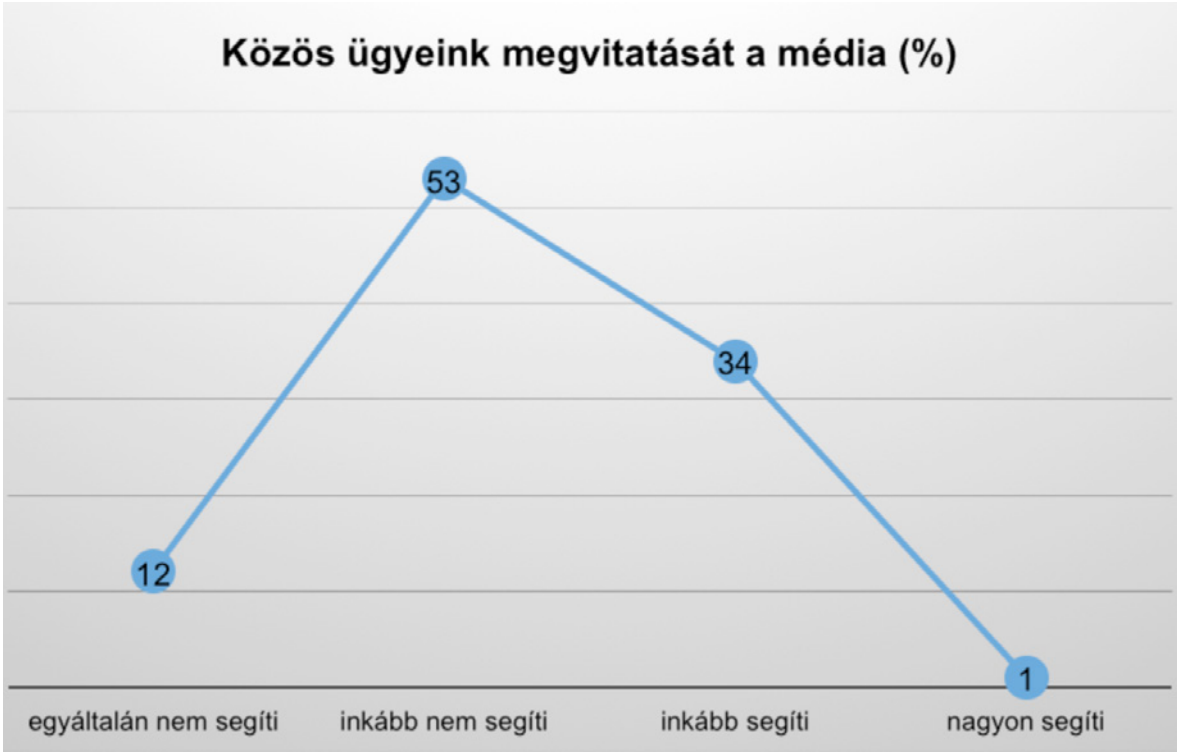
A két táblázatból az látszik, hogy bár a nagy többség a nyomásgyakorlás korlátozó/nagyon korlátozó jellegét érzékeli, a tájékoztatói szabadság helyzetének megítélését nem mechanikusan igazította ehhez. A tájékoztatói szabadság lehetősége egy erősen korlátozott médiavilágban sem szűnik meg végzetesen.

A tájékoztatói szabadsághoz való jog általános megítélésén túl kérdőívünkben rákérdeztünk arra is, hogy a média mennyire segíti egy átlagember számára, hogy megismerhesse az országban történő dolgokat, illetve mennyire segíti közös ügyeink megbeszélését.

Mint látható, a médiában dolgozók jelentős többsége a középső két válaszlehetőséget választotta. A véleményük így csak abban oszlik meg, hogy jól vagy rosszul segíti-e az általuk működtetett média az embereket, de azt, hogy ma nem lehet tájékozódni a sajtóból, csak egészen kevesen állítják.

Jobban megoszlanak azonban a vélemények arról, hogy a média világa ma mennyire segíti közös ügyeink megbeszélését, megvitatását. Elemzők sokasága foglalkozik azzal, vajon működőképes-e a sokszor megfogalmazott társadalmi integratív funkció ma Magyarországon. Képes-e a sajtó a gondolatok ütköztetésére, értékelésére, vagy csupán lövészárkok, megrögzött, mozdíthatatlan meggyőződések pufogtatásában, a politikai, világnézeti táborok támogatásában, megerősítésében merül ki a tevékenysége.

Az adatok ebben a kérdésben már inkább szkepszist tükröznek. A mérleg nyelve egyértelműen átbillent a „nem segíti” kategória felé.

A nyomtatott sajtóban dolgozók mindkét szempontból valamivel pozitívabban ítélik meg a média működését, mint az online sajtóban dolgozók.

▼ Az „inkább segíti” kategóriát választók aránya a nyomtatott és az online sajtóban (%)

	Nyomtatott sajtó	Online sajtó
tájékozódást	55	44
megbeszélést	48	35

